

ĐÁNH GIÁ THỰC TRẠNG KHAI THÁC TÀI NGUYÊN DU LỊCH VEN SÔNG ĐỒNG NAI

● NGUYỄN HOÀI NHÂN - DƯƠNG XUÂN VƯƠNG

TÓM TẮT:

Mục đích của nghiên cứu này là phân tích và đánh giá thực trạng khai thác tài nguyên du lịch ven sông Đồng Nai trong hoạt động du lịch. Kết quả đánh giá chỉ ra rằng, thực trạng khai thác các giá trị tài nguyên du lịch ven sông Đồng Nai nhằm phục vụ cho hoạt động du lịch còn nhiều bất cập, chưa thực sự quan tâm đúng mức, chưa được đánh giá một cách trọn vẹn và đồng bộ giữa các bên có liên quan như: chính quyền các địa phương, cơ quan quản lý hoạt động du lịch, doanh nghiệp lữ hành và cộng đồng cư dân bản địa. Chưa có những báo cáo cụ thể nào mang tính khoa học về vấn đề nêu trên để đưa ra những định hướng chiến lược cụ thể cho việc xây dựng chiến lược phát triển du lịch, đầu tư và khai thác các giá trị tài nguyên du lịch ven sông còn đang sở hữu. Từ đó, có cơ sở để xuất các giải pháp khai thác, phát triển phù hợp tương xứng với tiềm năng hiện có cho tỉnh Đồng Nai: 1/ Đánh giá thực trạng khai thác tài nguyên du lịch ven sông Đồng Nai; 2/ Trên cơ sở đó cần có những giải pháp và chính sách cụ thể phát triển các loại hình du lịch ven sông Đồng Nai cũng như bảo tồn các giá trị tài nguyên du lịch còn đang hiện hữu nhằm góp phần đa dạng hóa sản phẩm du lịch.

Từ khóa: du lịch, tài nguyên du lịch, ven sông Đồng Nai.

1. Đặt vấn đề

Đồng Nai có vị trí địa lý thuận lợi là một tỉnh thuộc vùng miền Đông Nam Bộ nước ta. Tỉnh Đồng Nai cách Thành phố Hồ Chí Minh khoảng 30 km, cách Hà Nội 1.684 km theo đường quốc lộ 1A, được xem như là cửa ngõ đi vào vùng kinh tế Đông Nam Bộ - vùng kinh tế phát triển năng động nhất cả nước, nằm giữa các trung tâm du lịch lớn ở phía Nam như: TP. Hồ Chí Minh, Vũng Tàu và Bình Thuận.... Là một tỉnh phát triển mạnh về

công nghiệp, nhưng tài nguyên du lịch Đồng Nai cũng vô cùng phong phú và đa dạng cả về tài nguyên du lịch tự nhiên và tài nguyên du lịch nhân văn. Đồng Nai có rất nhiều loại hình du lịch: du lịch sinh thái trong các khu rừng hoặc vườn cây ăn quả, săn bắn, câu cá, du thuyền trên sông Đồng Nai, dã ngoại tại các thắng cảnh, các di tích chiến tranh, nghiên cứu các di chỉ khảo cổ... Đồng Nai còn nổi tiếng với nghề thủ công truyền thống như: Làng gốm Tân Vạn ven sông Đồng Nai của người

Việt, nghề đục đá truyền thống tinh xảo của người Hoa sống gần hồ Long Ẩn. Đồng Nai còn là quê hương của một số loại nhạc cụ dân gian độc đáo như: Đàn đá Bình Đa, sáo trúc, chiêng đồng, thanh la, khèn bầu, khèn môi... lối hát Tam Pót của dân tộc Mạ, một loại hình hát kể có vần điệu được lưu truyền trong cộng đồng người Mạ ở huyện Định Quán hiện đang được khôi phục lại. Trong đó, đáng chú ý nhất là tài nguyên du lịch ven sông Đồng Nai dường như còn bỏ ngỏ chưa được đầu tư khai thác phát triển thành hệ thống sản phẩm du lịch. Với tổng chiều dài 586km, sông Đồng Nai là con sông dài nhất chảy trên lãnh thổ Việt Nam. Dọc hai bên bờ sông là những làng mạc và cảnh đẹp, đơn sơ, bình dị rất đặc trưng của miền Nam Việt Nam.

Do vậy, việc nghiên cứu đánh giá thực trạng khai thác tài nguyên du lịch ven sông Đồng Nai để tìm ra giải pháp khai thác một cách hiệu quả nguồn tài nguyên du lịch để vừa phát triển du lịch phù hợp với xu thế chung của thời đại, vừa hạn chế những tác động tiêu cực của hoạt động du lịch có ý nghĩa thiết thực và cấp bách đối với sự phát triển của du lịch Đồng Nai hiện nay. Xuất phát từ những lý do trên, nhóm tác giả quyết định chọn đề tài: “Đánh giá thực trạng khai thác tài nguyên du lịch ven sông Đồng Nai” làm đề tài nghiên cứu, với mong muốn đóng góp vào sự phát triển bền vững của ngành Du lịch Đồng Nai trong thời gian tới.

2. Cơ sở lý thuyết và phương pháp nghiên cứu

2.1. Lý thuyết về tài nguyên du lịch

“Tài nguyên du lịch là tổng thể tự nhiên, văn hóa và lịch sử cùng các thành phần của chúng trong việc khôi phục và phát triển thể lực và trí lực của con người, khả năng lao động và sức khỏe của họ, những tài nguyên này được sử dụng cho nhu cầu trực tiếp và gián tiếp cho việc sản xuất dịch vụ du lịch với nhu cầu thời điểm hiện tại hay tương lai và trong điều kiện kinh tế kỹ thuật cho phép” (Pirojnik, 1985). Hay nói cách khác, “Tài nguyên du lịch là cảnh quan thiên nhiên, yếu tố tự nhiên, di tích lịch sử - văn hóa, công trình lao động sáng tạo của con người và các giá trị nhân

văn khác có thể được sử dụng nhằm thỏa mãn nhu cầu du lịch, là yếu tố cơ bản để hình thành các khu du lịch, điểm du lịch, tuyến du lịch, đô thị du lịch” (Luật Du lịch, 2005). Do vậy, tài nguyên du lịch có ý nghĩa quyết định đối với sự phát triển du lịch của một địa phương, một vùng và một quốc gia. Tài nguyên du lịch còn là yếu tố cơ bản để tạo thành các sản phẩm du lịch, là cơ sở quan trọng để xác định và hình thành các loại hình du lịch, là cơ sở quan trọng để hình thành các loại hình du lịch và cũng là một bộ phận tham gia vào quá trình hình thành các tổ chức lãnh thổ du lịch. Từ sự hình thành và phát triển, tài nguyên du lịch được phân làm hai loại: Tài nguyên du lịch tự nhiên gắn liền với các yếu tố tự nhiên và tài nguyên du lịch nhân văn gắn liền với các yếu tố con người và xã hội.

2.2. Tiêu chí khai thác tài nguyên du lịch ven sông

2.2.1. Giữ gìn môi trường

Mục đích khai thác tài nguyên du lịch là làm đẹp thiên nhiên, cải thiện và nâng cao mức sống nhân dân. Nhưng sự phát triển của ngành du lịch có thể gây mức độ ô nhiễm nào đó cho môi trường tự nhiên, gây sự phá hoại nhất định cho tài nguyên du lịch. Cho nên khai thác tài nguyên du lịch dải ven sông cần hết sức coi trọng bảo vệ môi trường thiên nhiên và sự cân bằng sinh thái. Cần cấm nghiêm ngặt cách làm phá hoại cảnh quan thiên nhiên, nhất là đối với tài nguyên du lịch có giá trị đặc biệt. Việc khai thác sử dụng quá mức tài nguyên và không kiểm soát được lượng chất thải từ hoạt động du lịch sẽ góp phần vào sự suy thoái môi trường mà hậu quả của nó là sự phát triển không bền vững của du lịch nói riêng và kinh tế - xã hội nói chung. Tài nguyên du lịch ven sông là cơ sở phát triển của ngành du lịch địa phương. Việc bảo vệ tài nguyên du lịch được nêu ra song song với khai thác tài nguyên du lịch, nó không những chỉ bao gồm bảo vệ chính tài nguyên du lịch mà còn đụng chạm tới vấn đề bảo vệ môi trường xung quanh.

2.2.2. Mang lại hiệu quả kinh tế

Là một hoạt động kinh doanh của ngành du lịch, việc khai thác tài nguyên du lịch cũng phải

lấy lợi ích kinh tế làm mục tiêu. Việc khai thác tài nguyên du lịch ven sông phải xét tới giá trị sử dụng của đối tượng du lịch. Giá trị kinh tế của tài nguyên du lịch tỷ lệ thuận với sự thu hút du khách nhiều hay ít của nó. Để nâng cao lợi ích kinh tế của nơi du lịch cần ưu tiên khai thác tài nguyên ưu việt về vị trí địa lý, điều kiện khí hậu tốt, phát huy đầy đủ năng suất sử dụng tài nguyên hiện có, thường xuyên bồi dưỡng, duy tu, kéo dài thời gian sử dụng tài nguyên du lịch và thiết bị du lịch hiện có. Việc khai thác tài nguyên du lịch ven sông phải kích thích sự tăng trưởng kinh tế của cư dân sống tại khu vực đó.

Một yêu cầu khác đối với việc khai thác tài nguyên du lịch ven sông đó là góp phần giải quyết vấn đề việc làm, ưu tiên cho lao động địa phương. Bởi các ngành dịch vụ liên quan đến du lịch đều cần một lượng lớn lao động. Du lịch tạo ra nguồn thu nhập cho người lao động địa phương sẽ góp phần giải quyết các vấn đề xã hội. Việc khai thác tài nguyên du lịch ven sông phải nhằm mục đích hỗ trợ tích cực các hoạt động kinh tế của địa phương.

3. Tổng quan về tài nguyên du lịch ven sông Đồng Nai

Đến nay, du lịch của tỉnh Đồng Nai có 21 khu, điểm du lịch gồm nhiều loại hình du lịch như: tham quan, vui chơi giải trí, sinh thái, thể thao, tín ngưỡng, văn hóa... 127 cơ sở lưu trú du lịch, 11 doanh nghiệp lữ hành nội địa được cấp giấy phép hoạt động kinh doanh lữ hành, 7 doanh nghiệp lữ hành quốc tế và 5 chi nhánh văn phòng đại diện du lịch.

Trong đó, sông Đồng Nai là một trong những dòng sông, đẹp và dài nhất Nam Bộ với chiều dài 586km và lưu vực 38.600km². Sông Đồng Nai có những dòng suối, hồ và thác; có thể khai thác thành các bến tàu, bến đò, trạm dừng cho các con tàu di chuyển trên sông, thuận lợi cho việc khai thác du lịch tuyến sông Đồng Nai và các địa bàn lân cận.

Trong những tuyến điểm du lịch tiêu biểu thì tuyến sông Đồng Nai là một hướng phát triển dịch vụ du lịch trọng điểm của tỉnh. Trong Quy hoạch phát triển ngành Du lịch tỉnh Đồng Nai đến năm

2020, tầm nhìn đến năm 2030 cũng xây dựng và thực hiện các giải pháp để xúc tiến và quảng bá tuyến du lịch trên sông ở địa phương.

Tài nguyên du lịch ven sông Đồng Nai hết sức phong phú và đa dạng cả về yếu tố tự nhiên và nhân văn. Với những điểm tham quan du lịch tiêu biểu đã và đang được đầu tư khai thác góp phần làm phong phú thêm các loại hình du lịch nhằm đáp ứng nhu cầu tham quan của du khách, trong đó phải kể đến các loại hình du lịch tiêu biểu: Du lịch ngắm cảnh ven sông; Du lịch tìm hiểu văn hóa, di tích, lịch sử; làng nghề cổ Bến Gỗ, cù lao Phố, Văn miếu Trấn Biên; Du lịch tâm linh: chùa Ông, chùa Đại Giác, chùa Long Thiền, chùa Bửu Phong; Du lịch vui chơi giải trí: cù lao Ba Xê, Du lịch Sơn Tiên, Trung tâm Văn hóa Bửu Long; Du lịch văn hóa ẩm thực: thưởng thức các món ăn, sản vật địa phương tại các nhà hàng, quán ăn uống, vườn cây ăn trái ven sông; Du lịch thể thao: sân golf Long Thành, sân golf Jeon San, hoặc tham gia các trò chơi dưới nước tại các điểm du lịch ven sông như chèo thuyền, đua thuyền, vượt thác tại Vườn Quốc gia Cát Tiên, Khu Bảo tồn thiên nhiên - văn hóa Đồng Nai.

Trong đó nổi bật nhất là điểm du lịch sinh thái Vườn - Làng bưởi Tân Triều đã phục vụ khách du lịch đến tham quan quy trình trồng bưởi, chế biến rượu bưởi, các món đặc sản bưởi, tổ chức chương trình biểu diễn đờn ca tài tử phục vụ khách du lịch; Làng nghề thổ cẩm của người Châu Mạ ở xã Tàilài thượng nguồn sông Đồng Nai với sản phẩm vải thổ cẩm được may thành áo, bóp, túi xách... chào bán cho khách du lịch từ Vườn Quốc gia Cát Tiên hay được khách từ Lâm Đồng, Bình Phước đến đặt hàng.

Tất cả những giá trị tài nguyên đang hiện hữu ven sông Đồng Nai ấy là nguồn nguyên liệu vô giá để thiết kế nên các sản phẩm du lịch đặc sắc đáp ứng nhu cầu của du khách khi đến với Đồng Nai, đặc biệt là tuyến ven sông Đồng Nai góp phần phát triển du lịch theo hướng bền vững.

4. Thực trạng khai thác tài nguyên du lịch ven sông Đồng Nai

Du lịch ven sông Đồng Nai mặc dù có nhiều tiềm năng nhưng sự phát triển chưa đồng bộ, còn

hiều bất cập và chưa tương xứng với tài nguyên hiện có; cơ sở vật chất - kỹ thuật phục vụ du lịch: bến tàu, trạm dừng chân còn hạn chế, cơ sở lưu trú chưa có nhiều dịch vụ hấp dẫn nhằm tạo sản phẩm mang thương hiệu riêng cho du lịch địa phương để "nối kéo" du khách lưu trú qua đêm. Các dịch vụ vui chơi giải trí, chủ yếu là tham quan, ngắm cảnh, ăn uống, thuyết minh và một số dịch vụ khác còn đơn điệu, quy mô nhỏ, tính hấp dẫn không cao, chưa đáp ứng nhu cầu đa dạng, phong phú của du khách tại các điểm du lịch.

Các khu du lịch và điểm du lịch ven sông Đồng Nai chưa được khai thác đúng mức trong hoạt động du lịch: chưa hình thành các tour, tuyến đặc thù; Công tác tuyên truyền, quảng bá tour, tuyến du lịch chưa có chiến lược bài bản, chưa có chiều sâu khiến du khách rất khó tiếp cận; tính gắn kết giữa các di tích lịch sử trên cùng một dải sông Đồng Nai chưa cao, nhất là chưa có nhiều sự phối hợp với các doanh nghiệp lữ hành để xây dựng tour, tuyến du lịch. Bước đầu có khai thác tiềm năng du lịch để hình thành các sản phẩm du lịch tương đối đa dạng, tuy nhiên ở một số khu vực có tiềm năng lớn chưa thu hút được các dự án đầu tư; do đó, chưa khai thác hết hiệu quả tài nguyên du lịch.

Tuy nhiên việc tổ chức hoạt động du lịch mới chỉ dừng lại ở việc đưa du khách "đi xem, đi cho biết và tham quan, thưởng ngoạn cảnh quan thiên nhiên" chưa thực sự trải nghiệm để tìm hiểu đầy đủ về giá trị cảnh quan thiên nhiên và các giá trị văn hóa bản địa của cộng đồng cư dân địa phương dọc tuyến sông Đồng Nai.

Bên cạnh đó, việc kết nối giữa các địa phương trong vùng và các vùng phụ cận còn rất yếu, chưa mang lại hiệu quả đáng kể như: TP. Hồ Chí Minh, Bình Dương, Vũng Tàu... để tạo thành một tuyến du lịch đường sông liên vùng với chuỗi cung ứng sản phẩm dịch vụ du lịch ven sông mang tính đồng bộ, nhất quán và bền vững. Từ đó, rất khó để khai thác một cách có hiệu quả tài nguyên du lịch hiện có ven sông Đồng Nai một cách có hiệu quả để hình thành sản phẩm du lịch đặc thù, đủ sức thu hút khách du lịch góp phần đem lại lợi ích về mặt kinh tế, xã hội cho cộng

đồng cư dân địa phương; góp phần bảo vệ cảnh quan môi trường và bảo tồn các giá trị tài nguyên còn đang hiện hữu.

Trên thực tế, bước đầu tỉnh Đồng Nai có khai thác tài nguyên du lịch ven sông để hình thành các sản phẩm du lịch tương đối đa dạng. Tuy nhiên, ở một số khu vực có tiềm năng lớn chưa thu hút các nhà đầu tư, do đó chưa khai thác hết hiệu quả tài nguyên du lịch. Mô hình tổ chức kinh doanh du lịch phổ biến ở các khu du lịch của tỉnh với quy mô nhỏ, chủ yếu phục vụ khách du lịch cuối tuần, sản phẩm dịch vụ còn đơn điệu trùng lặp. Cơ sở hạ tầng còn yếu. Tất cả những vấn đề nêu trên đã ảnh hưởng không nhỏ đến thương hiệu của tỉnh Đồng Nai.

5. Một số giải pháp, khuyến nghị nâng cao khả năng khai thác tài nguyên du lịch ven sông Đồng Nai

5.1. Định hướng khai thác tài nguyên du lịch ven Sông Đồng Nai

Nhận rõ tầm quan trọng của việc khai thác tài nguyên du lịch ven sông Đồng Nai nhằm đa dạng hóa sản phẩm du lịch và tạo ra sản phẩm du lịch đặc thù. Tỉnh đã triển khai nhiều chương trình hành động cụ thể: Phê duyệt quy hoạch tổng thể phát triển du lịch tỉnh Đồng Nai đến năm 2020, tầm nhìn đến năm 2030, du lịch sông Đồng Nai được quy hoạch hợp lý. Tỉnh sẽ đầu tư những sản phẩm du lịch trọng điểm ưu tiên phát triển thành du lịch sinh thái, du lịch đường sông, du lịch cuối tuần, du lịch tâm linh Bửu Long và vui chơi giải trí, di tích lịch sử văn hóa, du lịch quá cảnh trên quốc lộ 20 và quốc lộ 51.

5.2. Giải pháp cụ thể

Liên kết giữa các địa phương để hình thành các tour tuyến ven sông: Vinh Cửu, Định Quán, Long Thành, Nhơn Trạch và TP. Biên Hòa. Bên cạnh đó, có thể mở rộng liên kết với các tỉnh, thành phụ cận: TP. Hồ Chí Minh, Vũng Tàu và Bình Dương.

Tôn tạo, đầu tư cơ sở hạ tầng, cơ sở vật chất kỹ thuật dọc sông Đồng Nai: Bến tàu, bãi đỗ xe, trạm dừng chân du lịch; có đội tàu thuyền tập trung, chuyên dụng đạt tiêu chuẩn, hệ thống nhà hàng, khách sạn và các khu vui chơi giải trí sẵn sàng phục vụ du khách, phát triển thêm sản phẩm, dịch vụ để

hấp dẫn và níu chân du khách được lâu hơn. Xây dựng kế hoạch cụ thể nhằm khai thác có hiệu quả tài nguyên du lịch ven sông để hình thành các sản phẩm dịch vụ du lịch đặc thù hấp dẫn khách du lịch trong và ngoài nước.

Đào tạo, bồi dưỡng nguồn nhân lực du lịch thông qua các giải pháp như: duy trì mở các lớp đào tạo, bồi dưỡng ngắn hạn về nghiệp vụ du lịch: lễ tân, buồng, bàn, thuyết minh viên, nghiệp vụ du lịch cho tài xế và nhân viên phục vụ trên ô tô, trên tàu, ca nô vận tải khách du lịch; nâng cao chất lượng nguồn nhân lực du lịch, đặc biệt cung cấp kiến thức về quản lý môi trường sông nước, du lịch trên sông... Đào tạo hướng dẫn viên du lịch phục vụ các tour tuyến du lịch, đặc biệt tuyến du lịch trên sông: kỹ năng phục vụ du khách trên tàu, thuyền, ca nô; những kiến thức thuyết minh về các khu sinh thái ven sông, các di sản văn hóa,

làng dân tộc, làng nghề... trên các tuyến sông Đồng Nai.

Tăng cường xúc tiến quảng bá hình ảnh du lịch ven sông đến mọi tầng lớp nhân dân trên tất cả các phương tiện thông tin đại chúng. Tích cực tham gia các hội chợ, triển lãm du lịch. Tổ chức nhiều cuộc hội thảo với chuyên đề phát triển du lịch ven sông Đồng Nai để tiếp thu những ý kiến đóng góp của các chuyên gia, các nhà khoa học nhằm đánh giá và khai thác có hiệu quả tài nguyên du lịch ven sông trong quá trình thiết kế xây dựng sản phẩm du lịch.

Tăng cường hoạt động liên kết vùng với các tỉnh thành phụ cận, đặc biệt là các tỉnh thành có hoạt động du lịch trên sông nhằm học hỏi kinh nghiệm và phát huy tính liên kết chuỗi cung ứng dịch vụ nhằm khai thác và phát triển du lịch ven sông theo hướng bền vững ■

TÀI LIỆU THAM KHẢO:

1. Chính phủ (2011). *Chiến lược phát triển du lịch Việt Nam đến năm 2020 và tầm nhìn đến 2030*. (Quyết định số 2473/QĐ-TTg ngày 30/12/2011 của Thủ tướng Chính phủ).
2. Ủy ban Nhân dân tỉnh Đồng Nai (2015). *Quyết định số 2364/QĐ-UBND về việc phê duyệt Quy hoạch phát triển ngành du lịch tỉnh Đồng Nai năm 2020 tầm nhìn 2030*
3. Quốc hội (2005). *Luật Du lịch Việt Nam 2005*.
4. Nguyễn Thị Nguyệt (2021). Đánh thức du lịch sông Đồng Nai trong liên kết vùng. *Báo Đồng Nai*.
5. Bùi Quang Xuân (2017). Phát triển tiềm năng du lịch ven sông Đồng Nai. *Viện Nghiên cứu và Phát triển du lịch*.
6. Nguyễn Thị Hồng, Nguyễn Kim Hồng (2019). Đánh giá điểm tài nguyên du lịch theo định hướng khai thác du lịch đường sông trên sông Hàn, Cổ Cò và Cẩm Lệ ở Thành phố Đà Nẵng. *Tạp chí Khoa học - Trường Đại học Sư phạm TP. Hồ Chí Minh*.
7. Hồng Lâm, Trịnh Bình và Thiên Vương (2018). Khai thác tiềm năng du lịch hệ thống sông Sài Gòn - Đồng Nai. *Báo Nhân dân điện tử*.

Ngày nhận bài: 11/2/2021

Ngày phản biện đánh giá và sửa chữa: 11/3/2021

Ngày chấp nhận đăng bài: 27/3/2021

Thông tin tác giả:

1. ThS. NGUYỄN HOÀI NHÂN

2. ThS. DƯƠNG XUÂN VƯƠNG

Khoa Kinh tế - Quản trị,

Trường Đại học Công nghệ Đồng Nai

ASSESSING THE CURRENT EXPLOITATION OF TOURISM RESOURCES ALONG THE DONG NAI RIVER

● Master. NGUYEN HOAI NHAN

● Master. DUONG XUAN VUONG

Faculty of Economics - Management

Dong Nai University of Technology

ABSTRACT:

This study analyzes and evaluates the current exploitation of tourism resources along the Dong Nai River. The study finds out that there are many shortcomings in the exploitation of tourism resources along the Dong Nai River. Based on the study's findings, some exploitation orientations and development solutions are proposed to promote the tourism activities along the Dong Nai River, including 1) Assessing the current of exploitation of tourism resources along the Dong Nai River; 2) Specific solutions and policies to develop various tourism products along the Dong Nai River as well as preserve existing tourism resources in order to effectively diversify tourism activities.

Keywords: tourism, tourism resources, along the Dong Nai River.